

Gdańsk, 8 marca 2022 r.

Dr hab. Anna Rytel-Warzocha, prof. UG
Uniwersytet Gdański

**Recenzja rozprawy doktorskiej Pani mgr Magdaleny Abu Gholeh
pt. „Zgoda na przetwarzanie danych osobowych”
napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Mariusza Jabłońskiego
oraz dra Krzysztofa Wygody (promotora pomocniczego)**

1. Wymogi prawne

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018, poz. 1669), „przewody doktorskie otwarte przed dniem 30 kwietnia 2019 r. toczą się „na zasadach dotychczasowych” (art. 179 ust. 1). Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jedn. – Dz. U. z 2017 r., poz. 1789, z późn. zm.), rozprawa doktorska, przygotowana pod opieką promotora, powinna stanowić oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazywać ogólną wiedzę teoretyczną Kandydata w danej dyscyplinie naukowej, a także umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Oznacza to, że – zgodnie z § 6 ust. 4 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków prowadzenia czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz. U., poz. 261) – recenzja rozprawy doktorskiej ma zawierać szczegółowo uzasadnioną ocenę, czy rozprawa ta spełnia warunki określone w art. 13 przywołanej ustawy z 2003 r.; recenzja może zawierać wnioski dotyczące ewentualnego uzupełnienia lub poprawienia rozprawy (§ 6 ust. 6 przywołanego rozporządzenia z 2018 r.).

2. Przedmiot recenzji

Przedmiotem niniejszej recenzji jest rozprawa Pani mgr Magdaleny Abu Gholeh pt. „Zgoda na przetwarzanie danych osobowych” (Wrocław 2021, ss. 252) przygotowana na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego pod opieką naukową Pana Prof. dra hab. Mariusza Jabłońskiego (promotora) oraz Pana dra Krzysztofa Wygody (promotora pomocniczego).

Po szczegółowym zapoznaniu się z powyższą rozprawą doktorską mogę jednoznacznie stwierdzić, że spełnia ona wymogi przewidziane w art. 13 przywołanej w punkcie 1 ustawy, stanowiąc oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Jednocześnie Kandydatka wykazała w niej zarówno ogólną wiedzę w uprawianej dyscyplinie naukowej (w zakresie prawa konstytucyjnego), jak i umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Poziom merytoryczny oraz formalny rozprawy z całą pewnością pozwala na jej ocenę jako bardzo dobrą, w związku z czym zasadne jest przyjęcie rozprawy i dopuszczenie jej do publicznej obrony, o co wnoszę w nawiązaniu do art. 14 ust. 2 p. 3 przywołanej wyżej ustawy oraz § 7 przywołanego rozporządzenia.

3. Temat rozprawy (problem badawczy)

Jak wskazuje Doktorantka, „przedmiotem prezentowanej rozprawy jest próba przedstawienia kompleksowego ujęcia tematyki zgody jako przesłanki legalizującej przetwarzanie danych w unijnym systemie ochrony danych osobowych”. Wybór problemu badawczego będącego jednocześnie tematem recenzowanej rozprawy doktorskiej zasługuje na aprobatę. Analizowana problematyka ma niewątpliwie istotne znaczenie zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i wymiarze praktycznym. Zdaniem Doktorantki, wejście w życie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 17 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu danych i wynikające z tego faktu zmiany w prawie przyczyniły się „do wzrostu zainteresowania tematyką danych osobowych zarówno wśród prawników, przedsiębiorców, jak i zwykłych obywateli. Należy się też zgodzić, iż zakresie przedmiotu rozprawy uzasadnione jest również podjęcie badań o charakterze interdyscyplinarnym, z uwagi wielopłaszczyznową specyfikę instytucji z tej gałęzi prawa, co sprawia że „poprawne zrozumienie niektórych instytucji z niej się wywodzących (takich jak zgoda) może przysparzać trudności.”

O ile problematyka prawa ochrony danych osobowych jest przedmiotem licznych opracowań naukowych, opracowania te miały dotychczas charakter artykułów naukowych w czasopiśmie lub pracach zbiorowych odnoszących się do wybranych aspektów wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych. Przedstawiona praca doktorska uzupełnia lukę w tym zakresie, jaką jest brak kompleksowej analizy wyrażania zgody na przetwarzanie danych osobowych po wejściu w życie RODO. Problematyka recenzowanej rozprawy zasługuje na uznanie również z powodu wyjątkowej aktualności. Zmieniająca się rzeczywistość, a przede wszystkim dynamiczny rozwój społeczeństwa informacyjnego determinujący zmiany stanu prawnego, uzasadnia potrzebę dokonania zarówno aktualnej analizy normatywnej, jak i analizy doktrynalnej. Wystarczy zwrócić uwagę, iż jest to obszar rozwijający się nadzwyczaj szybko, o czym świadczy np. pojawianie się nowych rodzajów danych osobowych (takich jak adres IP, adres MAC).

4. Cel naukowy rozprawy

Doktorantka odnosi się do celów przygotowanej przez siebie rozprawy doktorskiej we wstępie. Niemniej jednak, wydaje się że niezbyt precyzyjnie posługuje się takimi pojęciami jak „przedmiot pracy”, „teza” i „cel pracy”. Wskazuje przykładowo, iż „przedmiotem niniejszej dysertacji doktorskiej jest próba przedstawienia kompleksowego ujęcia tematyki zgody jako przesłanki legalizującej przetwarzanie danych w unijnym systemie ochrony danych osobowych”, co *de facto* nie jest przedmiotem pracy, którym jest natomiast zgoda jako przesłanka legalizująca przetwarzanie danych.

Na s. 8 Doktorantka zapowiada, iż „główną tezą badawczą niniejszej pracy jest określenie istoty i roli zgody na przetwarzanie danych w obecnie obowiązującym systemie ochrony danych osobowych”. Dodaje następnie, że „w ramach powyższej tezy zbadane zostaną także dwie tezy poboczne. Pierwsza z nich dotyczy zakresu zastosowania zgody przez administratorów danych będących organami publicznymi. (...) Drugim zagadnieniem pobocznym będzie określenie charakteru prawnego zgody. W doktrynie wykształciły się dwie podstawowe koncepcje dotyczące tego zagadnienia. Zgodnie z nimi zgoda powinna być uznana za działanie prawne zbliżone do oświadczenia woli lub jednostronną czynność prawną. Ze względu na brak konsensusu w tym zakresie autorka przeanalizuje obecnie prezentowane poglądy, a także odniesie się do dorobku pozostałych dyscyplin prawa”. Należy podkreślić, że teza nie jest tym samym co przedmiot pracy, jak również nie można jej utożsamiać z celami pracy co wydaje się czynić Doktorantka. Teza jest natomiast twierdzeniem, na rzecz którego

Doktorantka dostarcza argumentów naukowych, udzielając odpowiedzi na postawione pytania badawcze.

5. Założenia metodologiczne i charakter poznawczy

Podjęta przez Doktorantkę problematyka badawcza wymagała wielowątkowej analizy, stąd zasadne było wykorzystanie przez nią kilku metod badawczych. Doktorantka jedynie skrótowo wskazuje, iż „w trakcie prac nad dysertacją dominowała metoda dogmatyczno-prawna oraz empiryczna” dodając w kolejnym zdaniu, że „pomimo braku wyszczególnienia rozdziału komparatystycznego elementy prawnoporównawcze zostały wykorzystane w większości rozdziałów” (s. 14). Doktorantka nie uzasadnia jednakże dlaczego zdecydowała się na wykorzystanie tych metod, ani tego, w jakim zakresie były one stosowane

6. Systematyka rozprawy

Recenzowana rozprawa doktorska składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów i zakończenia. Rozdział pierwszy zatytułowany został „Dane osobowe i ich przetwarzanie”, rozdział drugi „Konstrukcja prawna zgody na przetwarzanie danych osobowych”, rozdział trzeci „Procedura wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych”, rozdział czwarty „Inne niż zgoda przesłanki legalizujące przetwarzanie danych”, a rozdział piąty „Specyfika szczególnych rodzajów zgody oraz czynności prawnych niebędących zgodą na przetwarzanie danych osobowych” (kolejne rozdziały mają odpowiednio 55, 43, 47, 37 i 30 stron). Przyjęta przez Doktorantkę systematyka jest prawidłowa, przemyślana, logiczna i konsekwentna. Kolejność analizowanych i prezentowanych zagadnień jest co do zasady uzasadniona merytorycznie i metodologicznie. Ewentualna uwaga w tym zakresie dotycząca punktów 1.1 i 1.2 w rozdziale pierwszym została przedstawiona powyżej. Doktorantka przedstawia najpierw zagadnienia o charakterze ogólniejszym oraz definiuje pojęcia, które w dalszej części pracy poddane zostały bardziej szczegółowej analizie. Wewnątrz poszczególnych rozdziałów Doktorantka wyodrębniła podrozdziały, które dotyczą bardziej szczegółowych wątków merytorycznych, porządkując je w logiczną i spójną całość.

Podsumowując należy wskazać, iż struktura rozprawy jest poprawna, logiczna i uzasadniona merytorycznie, dzięki czemu tworzy ona harmonijną całość.

7. Strona formalna i źródłowa rozprawy

Oprócz części merytorycznej przedłożona do recenzji rozprawa doktorska zawiera wykaz źródeł, na który składają się wyodrębnione wykazy literatury, aktów normatywnych, orzecznictwa, decyzji organów nadzorczych, opinii i wytycznych, materiałów pomocniczych oraz źródeł internetowych. Wykorzystana w pracy literatura przedmiotu obejmuje 200 pozycji. Na uznanie zasługuje fakt, iż są to publikacje bardzo aktualne, z których znaczna większość została opublikowana w ciągu ostatnich kilku lat. W szerokim zakresie uwzględnione zostały pozycje opublikowane w języku angielskim w czasopismach zagranicznych oraz monografiach zbiorowych. Przedmiotem analizy były też 42 akty prawne o różnej randze, w tym konstytucje, konwencje międzynarodowe i akty prawa europejskiego (rozporządzenia, dyrektywy), ustawy krajowe i zagraniczne, jak również rezolucje i rekomendacje. Pozytywnie należy ocenić również wykorzystanie przez Doktorantkę orzecznictwa (Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego, wojewódzkich sądów administracyjnych, sądu antymonopolowego, Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Sprawiedliwości) obejmujące 50 pozycji. O zakresie przeprowadzonych przez Doktorantkę badań komparatystycznych świadczą przywołane decyzje organów nadzorczych, nie tylko polskich, ale również innych państw, takich jak Austria, Francja, Hiszpania, Szwecja, Rumunia, Republika Czeska, Belgia, Włochy, Finlandia (w sumie 27 pozycji). Ponadto bazę źródłową uzupełnia 18 opinii i wytycznych Grupy Roboczej Art. 29, Europejskiej Rady Ochrony Danych, Rzecznika Generalnego oraz Rzecznika Praw Obywatelskich, jak również 13 pozycji określonych przez Doktorantkę jako materiały pomocnicze. Zakres wykorzystanych materiałów źródłowych, jak również ich dobór, ocenić należy pozytywnie.

Recenzowana rozprawa doktorska została rzetelnie przygotowana również pod kątem językowym. Jest napisana językiem prawidłowym i poprawnym. Błędy językowe, stylistyczne i literówki pojawiają się w pracy jedynie sporadycznie, nie wpływając na pozytywną ocenę staranności, z jaką rozprawa została przygotowana. Aczkolwiek przed ewentualną publikacją, rozprawa powinna zostać poddana starannej redakcji.

Zastrzeżeń nie budzi również sposób sporządzania przez Doktorantkę przypisów oraz wykazu źródeł. W obydwóch przypadkach zapis bibliograficzny jest poprawny i jednolity.

8. Strona merytoryczna rozprawy

Pierwszy rozdział zatytułowany „Dane osobowe i ich przetwarzanie” stanowi wprowadzenie do nauki prawa danych osobowych. Doktorantka wyjaśnia w nim podstawowe pojęcia z jej zakresu, przygotowując tym samym grunt do dalszych rozważań. Po pierwsze, Autorka dokonała analizy ewolucji oraz znaczenia prawa do ochrony danych osobowych w prawie unijnym, międzynarodowym i krajowym. Następnie Autorka przedstawia definicję pojęcia danych osobowych, zarówno na gruncie wcześniejszej ustawy, jak i obowiązującego Rozporządzenia Parlamentu i Rady (UE) 2016/679 w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie zapewnienia swobodnego przepływu takich danych. Można się w tym miejscu zastanawiać, czy nie byłoby zasadnym, aby zagadnienia te omówić w odwrotnej kolejności, najpierw zdefiniować przedmiot ochrony, czyli „dane osobowe”, a następnie przysługujące jednostce uprawnienie do ich ochrony. Ciekawe rozważania dotyczą w szczególności nowych, wcześniej nieznanymi rodzajów informacji będących efektem rozwoju nowych technologii, takich jak np. Adres IP, adresy poczty elektronicznej, adres MAC, czy śledzenie wi-fi. Ostatni podpunkt pierwszego rozdziału poświęcony został analizie pojęcia „przetwarzanie danych osobowych” na gruncie krajowych, regionalnych i unijnych aktów normatywnych. Autorka w rozważaniach tych uwzględnia również szczególne rodzaje przetwarzania danych, takie jak przetwarzanie na dużą skalę, innowacyjne wykorzystanie lub zastosowanie rozwiązań technologicznych lub organizacyjnych, czy analiza danych osobowych pochodzących z różnych źródeł. Pierwszy rozdział rozprawy doktorskiej ma charakter porządkujący i stanowi jej ważny element będący wprowadzeniem do dalszych rozważań.

Rozdział drugi rozprawy poświęcony został prawnej konstrukcji zgody jako przesłanki legalizującej przetwarzanie danych osobowych. Doktorantka rozpoczyna go od przedstawienia ogólnej koncepcji zgody, wskazując iż jest to pojęcie wielowymiarowe, które odgrywa „centralną rolę w wielu dziedzinach życia oraz różnych gałęziach prawa”. Przechodząc do omówienia pojęcia zgody na gruncie ochrony danych osobowych Doktorantka w sposób bezpośredni wiąże je z tzw. autonomią informacyjną jednostki i powiązanego z nią prawa do samostanowienia informacyjnego, wskazując iż „choć ochrona danych i autonomia informacyjna jednostki nie są pojęciami tożsamymi, nie ulega wątpliwości, iż koncepcja autonomii wywarła znaczący wpływ na kształt regulacji z zakresu ochrony danych osobowych”. Następnie Autorka szczegółowo analizuje poszczególne przesłanki ważności zgody (dobrowolność, konkretność, świadomość, jednoznaczność) oraz jej charakter prawny,

co jest szczególnie istotne wobec braku jednolitego stanowiska w doktrynie co do prawnego charakteru zgody na przetwarzanie danych osobowych. Doktorantka dochodzi do wniosku, iż zgoda może zostać uznana za „czynność zbliżoną do oświadczenia woli, która dla swojej ważności wymaga niewadliwości”. W dalszej części rozdziału drugiego szczegółowej analizie poddane zostały zagadnienia dotyczące podmiotów uprawnionych do pozyskiwania zgody, zakres przedmiotowy zgody (adresat zgody, katalog danych objętych zgodą, cel przetwarzania danych, treść klauzuli zgody), dopuszczalność ekwiwalentności zgody (jej ekonomicznego znaczenia).

W rozdziale trzecim Autorka skupiła się na procedurze wyrażenia zgody na przetwarzanie danych osobowych, analizując kolejno moment wyrażenia zgody (wyróżniając zgodę uprzednią i następczą), formę wyrażenia zgody (wyróżniając zgodę dorozumianą, zgodę wyraźną oraz zwracając uwagę na takie aspekty jak odrębność zgody, obowiązek uwzględniania ochrony danych w fazie projektowania (*privacy by design*) oraz nakaz domyślnej ochrony danych (*privacy by default*), wycofanie zgody, prawo do sprzeciwu, czy też prawo do bycia zapomnianym. Autorka zwraca uwagę, że pomimo iż przepisy RODO zaostrzyły wymagania stawiane zgodom, przepisy dotyczące formy wyrażania zgody uległy złagodzeniu. Przepisy rozporządzenia przewidują konieczność uzyskania zgody wyraźnej wyłącznie w przypadku przetwarzania szczególnej kategorii danych osobowych. Jak zauważa Doktorantka, „choć zmiana ta została pozytywnie przyjęta przez doktrynę, praktyka wskazuje na szerszy problem związany z dokumentowaniem pozyskanych zgód” (s. 157). Wskazuje ona również na powszechnie występujący problem „przeformalizowania relacji zachodzących pomiędzy administratorami a podmiotami danych”, którego przejawem jest nagminne stosowanie przez administratorów zgody wyraźnej w sytuacjach, w których nie jest ona wymagana”. Dalsze rozważania poświęcone zostały problematyce naruszenia ochrony danych osobowych z perspektywy przepisów dotyczących zgody.

W kolejnym rozdziale Doktorantka odnosi się do innych niż zgoda przesłanek legalizujących przetwarzanie danych, wśród których wyróżnia realizację umowy, wypełnianie obowiązku prawnego ciążącego na administratorze danych, ochronę żywotnych interesów osoby fizycznej, wykonanie zadania realizowanego w interesie publicznym lub w ramach sprawowania władzy publicznej powierzonej administratorowi, realizację prawnie uzasadnionych interesów, czy też czynności administratora neutralizujące konieczność wskazania podstawy prawnej. Jak zauważa Autorka, wskazanie odpowiedniej podstawy prawnej musi nastąpić jeszcze przed rozpoczęciem czynności przetwarzania, „co obliguje administratora danych do „uprzedniego przeanalizowania zakresu oraz celów przetwarzania” i

dobrania na tej podstawie odpowiedniej przesłanki. Doktorantka dochodzi też do wniosku, iż „zgoda nie zawsze jest właściwą podstawą prawną przetwarzania” podkreślając, że „nieumiejętne posługiwanie się zgodą, a przede wszystkim nadużywanie zgody doprowadza do jej wypaczenia, które w literaturze określa się także mianem dewaluacji zgody”. Ponadto zauważa ona, iż „dotychczasowa praktyka pokazuje, że konieczna jest dalsza edukacja administratorów (zarówno tych z sektora publicznego, jak i prywatnego) z zakresu właściwego identyfikowania podstaw prawnych przetwarzania danych”, rekomendując publikację dodatkowych materiałów edukacyjnych przez krajowe organy nadzoru.

W rozdziale piątym, Doktorantka zwraca uwagę na specyfikę szczególnych rodzajów zgody oraz czynności prawnych niebędących zgodą na przetwarzanie danych osobowych, w tym: zgody na zautomatyzowane podejmowanie decyzji, zgody na przekazanie danych osobowych do państwa trzeciego, zgody do celów marketingu bezpośredniego, zgody na udostępnienie danych innemu podmiotowi, umowy powierzenia danych osobowych, zgody na rozpowszechnienie wizerunku. Doktorantka nie tylko przedstawia odpowiednie regulacje prawne i dokonuje ich analizy, ale również w wyraźny sposób przedstawia swoje stanowisko w kwestiach problematycznych i dyskusyjnych. Wskazuje np., że z praktycznego punktu widzenia kluczowe wydaje się właściwe tytułowanie zgód oraz wyraźne wskazywanie ich podstawy prawnej”, konkludując że „błędne utożsamianie innych instytucji ze zgodą na przetwarzanie danych osobowych może wiązać się także z pewnym ryzykiem dla osób fizycznych”.

9. Uwagi końcowe

Podsumowując należy podkreślić, iż recenzowana rozprawa doktorska wyróżnia się zarówno pod względem merytorycznym, jak i formalnym, w związku z czym nie zgłaszam zasadniczych zastrzeżeń w tym zakresie. Podjęta przez Doktorantkę problematyka instytucji zgody na przetwarzanie danych osobowych jest wielowątkowa, a wiele jej aspektów dotychczas nie zostało jednoznacznie rozstrzygniętych przez doktrynę. Doktorantka nie tylko jednak przedstawia regulacje prawne i poglądy doktryny, ale również dokonuje ich rzetelnej analizy, umiejętnie wskazując na te obszary, które wzbudzają najwięcej kontrowersji. Co jest istotne, w swoich rozważaniach nie ogranicza się jedynie do przedstawienia obowiązującego stanu prawnego i poglądów doktryny, ale prezentuje własne poglądy i rekomendacje zmian. Uwagi prezentowane przez Doktorantkę poparte są wyważonymi i trafnymi argumentami.

Praca została starannie przygotowana również pod względem redakcyjnym a występujące w niej błędy językowe są sporadyczne i przyjmują przede wszystkim formę drobnych literówek.

Warto jeszcze raz podkreślić, że wartością recenzowanej rozprawy doktorskiej jest duże znaczenie problematyki będącej przedmiotem analizy zarówno w wymiarze teoretycznym, jak i praktycznym. Zgoda na przetwarzanie danych osobowych jest bowiem instytucją, z którą każdy styka się w życiu codziennym.

Z uwagi na niezwykle aktualny przedmiot rozprawy doktorskiej przedstawionej przez panią Magdalenę Abu Gholeh, jak również staranność i rzetelność, z jaką została ona przygotowana, warto rozważyć jej szybką publikację w formie monografii. Z tych samych powodów należy uznać, że recenzowana rozprawa doktorska zasługuje na wyróżnienie.

10. Konkluzja

W świetle powyższych uwag stwierdzam, iż rozprawa doktorska Pani mgr Magdaleny Abu Gholeh pt. „Zgoda na przetwarzanie danych osobowych” (Wrocław 2021) w pełni odpowiada przewidzianym w ustawie wymogom, w związku z czym może zostać przyjęta i dopuszczona do publicznej obrony.

Ane Dyd-Valer